

B İ B L İ Y O G R A F Y A

Zur Griechischen Kunst. Hansjörg Bloesch zum 60. Geburtstag (Neuntes Beiheft zur Halbjahresschrift “*Antike Kunst*”, herausgegeben von der Vereinigung Antiker Kunst), Francke Verlag, Bern 1973, 4°, 114 s. metin, 40 lev.

Zamanımızın tanınmış arkeologlarından H. Bloesch 1939’da Münih’te E. Buschor’un nezinde Attika kâselerinin şekillerine dair bir tez hazırlayıp doktora sınavını verdikten sonra, 1943’te Bern Üniversitesinde doçent, 1948’de aynı üniversitede arkeoloji yardımcı profesörü olmuş, 1951’de ise Zürich Üniversitesinde arkeoloji kürsüsü ve enstitüsünün başına getirilmiştir. Prof. Bloesch’ün araştırmalarının ağırlık merkezini antik vazolar ve sikkeler teşkil etmektedir. Genç yaşlarından beri İsviçre’nin çeşitli şehirlerinde sergiler tertiplemiş, akademik çalışmalarında ise vazoların resimlerinden ziyade onları yapan çömlekçiler ve vazo şekilleri ile meşgul olmuş, kendisinin geliştirmiş olduğu bir usule göre vazoları terkip etmek, onların resim ve kesitlerini vücuda getirmek ve mükemmel fotoğraflarını çekmek imkânlarını sağlamıştır. Vazoların şekillerine dair yıllardır topladığı zengin malzeme büyük bir eser halinde yayımlandığı zaman Yunan vazolarının tasnifi ve tarihlenmesi hiç şüphesiz yeni ve verimli bir safhaya girmiş olacaktır. Prof. Bloesch, bu masabaşı ve laboratuvar çalışmaları yanında, kazılarla da meşgul olmuştur. İsviçre’de Winterthur’da 1949-1951 yıllarında yaptığı kazı ve araştırmaları 1971’den beri Yunanistan’da yürüttüğü Eretria kazıları izlemiştir.

Profesörün 60’ıncı doğum yıldönümü münasebetiyle dostları, meslektaşları ve öğrencileri tarafından büyük bir titizlikle hazırlanmış ve nefis bir tarzda yayımlanmış olan bu “Armağan Kitabı” bilhassa Bloesch’ün çalışma alanları ile ilgili değerli yazılar kapsamaktadır. Antik nümizmatığe değinen etüdlar arasında tanınmış nümizmat A. H. Cahn’ın “Skione-Stagira-Akanthos” sikkelerine dair araştırması ya da L. Mildenberg’in “Tarsus’ta Nergal” adlı makalesi zikrolunabilir. Fakat eserin ağırlık merkezini Yunan vazoları üzerindeki incelemeler teşkil etmektedir. Bunlar arasında C. Isler-Kerenyi’nin “Parthenon dönemi Attika vazo ressamlarının kronolojisi ve sinkronolojisi”, P. Isler’in “Eski Yunan resimlerinin açıklanması”, I. Jucker’in “Tanrılar bahçesinde Kephalos”, G. Kopke’nin “Eriphyle”, I. R. Metzger’in “Chur Müzesinde bulunan bir geometrik amfora”, M. Robertson’un “Amasis ressamının bir vinyeti”, M. Schmidt’in “İsviçre koleksiyonlarındaki vazo resimleri üzerinde Orpheus’un ölümü”, A. D. Ure’nin “Reading ve Freiburg’ta bulunan siyah figürlü kupalar” adlı yazıları zikrolunabilir ki ekserisi kısa, fakat özlü bir şekilde yazılmış olan bu makaleler Yunan vazoları hakkındaki bilgilerimizi hiç şüphesiz bir adım ileri götürmektedir.

Toprak vazoların yanında tunç eserler ve vazolara da önemli bir yer ayrılmıştır. Bunların arasında Bern Üniversitesi profesörlerinden H. Jucker'in "Gräschwil Hydria'sına dair eski ve yeni bilgiler" adlı etüdü bilhassa zikre değer. Bu makalesinde Jucker XIX. yüzyıl ortalarında bir tümülüs mezarında bulunmuş olan bir tunç vazoyu ve başka birtakım tunç fragmanları esaslı bir surette gözden geçirmekte, vazonun terkibi ve onun sanat tarihinde aldığı yer hakkında dikkate değer sonuçlara varmaktadır. Halen Bern Müzesinde saklanan ve alt kısmı bize kadar gelmemiş olan bu vazonun şekil bakımından bir "hydria" olduğu Bloesch tarafından saptandıktan sonra onun ana şekliyle restore edilmesi için yeni yollar açılmıştı. Vazonun omuzu üzerinde ve boynu hizasında birçok figürden meydana gelen bir grup yer almaktadır: Ortada frontal durumda kanatlı Artemis durmakta, onun sağında ve solunda antitetik olarak hayvanları yer almakta, tanrıça'nın başının üzerinde atmaca, vazonun ağız kenarı üzerinde ise dalgalı hat şeklinde gösterilmiş iki yılanın üzerinde aslanlar oturmaktadır. Bu çok figürlü motifin bir kulp olmadığı, onun bir süs olarak kullanıldığı anlaşılıyor. Vazonun karnı üzerinde ise iki yatay kulp bulunmakta, kulpların sonunda palmetler göze çarpmakta, bu palmetlerden dikey olarak yukarıya ve aşağıya doğru aslan başları fışkırmaktadır. Jucker bu yazısında gerek omuz süsü, gerek kulplar için Aşağı İtalya ve Yunanistan'da bulunan (bilhassa Olympia'da) birçok benzer malzeme üzerinde durmakta, bunların ışığı altında vazonun esasında bir Lakonya eseri olduğu, belki Sparta'nın kolonisi Tarent'ten lüks eser olarak Avrupa içerilerine ihraç edildiği sonucuna varmaktadır. Eser M. ö. VI. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir.

J. Dörig "Beşinci yüzyıl sonlarında bir zaferi kutlayan yeni bir kaide" adlı yazısında Atina'da "Metropol" meydanındaki "Panaya Georgoepikoos" Bizans kilisesinin duvarlarında devşirme malzeme olarak kullanılmış olan kabartmaları, kendisi tarafından çekilmiş fotoğraflara dayanarak, ele almakta, hiç bir zaman toprak altına girmemiş olmakla beraber bugüne kadar pek az incelenmiş olan bu eserlerin özünü tanıtmaya ve tarihlemeğe çalışmaktadır. Bu kabartmalardan birinde karşı karşıya duran iki narin vücutlu kadından bir tanesi kanatlı Nike, diğeri ise her halde bir Attika phyle'sini temsil eden bir genç kızdır. Nike, genç kıza üç ayaklı bir tunç kazan vermekte, bu suretle bir phyle tarafından kazanılmış atletizm, ya da müzikle ilgili bir yarışmaya işaret edilmektedir. Diğer bir kabartmada, daha fazla tahrip edilmiş olmakla beraber, aynı sahne tekrarlanmakta, fakat bu levhanın yanında bir atlıyı tanımlayan bir köşe parçası bulunmakta, bu parça birinci levhanın köşe parçasına kırık kırığa uymakta, bu suretle bu kabartmaların dört tarafı süslü bir kaideye ait olduğu meydana çıkmış bulunmaktadır. Kanatlı zafer tanrıçası'nın varlığı bu kaidenin bir zafer anıtına ait olduğunda şüphe bırakmamaktadır. Bundan sonra yazar birçok analogiler zikretmek suretiyle bu kaide kabartmalarının Attika sanatında aldığı yeri saptamağa çalışmakta, onun Parthenon frizinden ziyade Atina Akropolü'nde Athena Nike tapınağı korkuluk levhaları ve Paionios Nikesi ile beraber gittiğini, bu bakımdan M. ö. V. yüzyılın sonlarına tarihlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Son olarak Basel Üniversitesi arkeoloji Profesörü K. Schefold'ün "Vatikan'daki yeni Müze" adlı ilginç yazısını zikre delim. Bilindiği gibi Papalığa ait olan Lateran Müzesi bundan bir süre önce eski yerinden kaldırılarak Vatikan'da ana girişin

sağında yapılan modern bir binaya nakledilmiş, orada yepyeni bir tarzda tasnif ve tertiplenerek 15 Temmuz 1970'te halka açılmıştı. Bu yeni müze yalnız Lateran koleksiyonlarını değil, fakat Vatikan depolarından çıkarılarak teşhire sunulan birtakım değerli eserleri de kapsamaktadır. Bunlar teker teker ele alınarak temizlenmiş, bazı uygunsuz onarım ve ilâve parçaları imkân olduğu oranda kaldırılmış, en önemli heykeller geniş salonların ortalarında ve alçak kaideler üzerinde teşhir edilmekle bunların her taraftan görülüp incelenmesi sağlanmıştır. Bu teşhirde bilhassa Vatikan Müzeleri genel müfettişi G. Daltrop'un büyük emeği geçmiştir. Schefold ilkönce en önemli Yunan heykeltraşlık eserlerini kısa, fakat özlü bir surette tanımlamakta, bunlarla ilgili problemleri ve onların son zamanlardaki çözümleri üzerinde durmaktadır. Ondan sonra Roma dönemi eserleri ele alınmaktadır. Bu eserlerin çoğu kesin bir surette tarihlenmiş olduğundan Roma heykeltraşlık tarihi başka hiç bir müzede bu kadar açık bir surette izlenememektedir. Bu hususta müzede bulunan zengin fresk ve mozayik koleksiyonları da önemli bir oynamaktadır.

Schefold yazının sonunda birçok eleştirmelere yol açan yeni teşhir tarzı üzerinde durmakta, birtakım heykellerin geniş mekânların ortasında ya da çok alçak kaideler üzerinde oturmasını, eskiçağda da bunların doğrudan doğruya zemin ya da çok alçak kaideler üzerinde durmuş olduğu düşüncesiyle, iyi karşılamaktadır. Bazı başlar ve bilhassa kabartma eserlerin duvarlar önüne yerleştirilmeyip demir çubuklardan müteşekkil bir çeşit demir kafes önüne vazedilmiş olmalarını övmekte, böylece bu teşhirin geçici olduğu izleniminin uyandırıldığını, bu sayede ise heykeltraşlık eserlerinin otonomilerini kazandığını ileri sürmektedir. Yazar bu kabil eserlere özgürlüklerini veren ve onların yeni açılardan incelenmesini mümkün kılan bu teşhiri selâmlamakta, müzeyi ziyaret edeceklere sadece demir çubuklara bakmayıp iç mekânlardaki yeni müzecilik ruhunu benimsemelerini tavsiye etmektedir.

Yukarıdaki kısa açıklamalardan anlaşılacağı gibi çok çeşitli ve enteresan konulara temas eden bu eserin son derece nefis bir şekilde tertiplenmiş ve basılmış olduğuna da işaret etmek gerekir. Hem uzun süre ders vermiş ve bir hayli öğrenci yetiştirmiş, hem de arkeoloji alanında bir varlık olduğunu bilim dünyasına ispatlamış bir hocaya karşı şükran borçlarını yerine getiren, hem de bu güzel armağan kitabının yayımlanmasını başaran İsviçreli arkeologları tebrik etmek, zannımıza göre, yerinde bir hareket olur.

ARIF MÜFİD MANSEL

